

Базарко І.М.

Міжрегіональна академія управління персоналом

СУЧАСНІ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКІ ПІДХОДИ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Проаналізовано поняття національної безпеки в контексті державно-управлінських підходів реалізації внутрішньої політики. Досліджено основні складники національної безпеки з точки зору сучасної зовнішньої політики України. Розглянуто ймовірні загрози національній безпеці України через призму ведення державою особливої форми гібридної війни. Обґрунтовано сутність сучасної стратегії національної безпеки України та напрями вдосконалення її в майбутньому.

Ключові слова: національна безпека, стратегія, удосконалення, державно-управлінські підходи, імовірні загрози, гібридні війни.

Постановка проблеми. Сьогодні Україна долає наслідки політичної та соціально-економічної кризи останніх років, намагається зупинити падіння рівня і якості життя громадян, устояти під натиском сепаратизму та міжнародного тероризму, зберегти суверенітет і територіальну цілісність, відновлює можливості нарощування своєї конкурентоспроможності та відстоювання національних інтересів. Зацікавленість світової спільноти до проблем безпеки неухильно зростає, що пов'язано з кризовими явищами початку ХХІ ст., гострота яких поставила питання про подальшу долю низки країн.

Динамічні зміни світової геополітичної ситуації, міжнародне становище України та умови її розвитку, активізація міжнародного тероризму, негативні чинники соціально-економічного розвитку країни, нові тенденції в загостренні загроз інтересам громадян, суспільства й держави ставлять перед усіма органами державної влади актуальне завдання розробки ефективних заходів, спрямованих на практичне вирішення ключових проблем забезпечення національної безпеки.

Зростання політичного насильства, сепаратизму, міжнародної організованої злочинності вимагають негайної відповіді на ці виклики, що підривають національну безпеку держави. Необхідність вирішення цих завдань набуває також особливої актуальності в умовах усе більшого поширення нових видів гібридної війни, серйозних економічних проблем суспільства, кризових явищ в економіці держави та зниження соціального рівня життя окремих верств населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішення цих завдань забезпечить подальший прогресивний розвиток і оновлення України і досягнення масштабних цілей національного розвитку, які лежать в основі загальнодержавної національної ідеї. Завдання щодо забезпечення безпеки суспільства і держави носять всеосяжний характер і вимагають для свого вирішення проведення низки заходів у різних сферах. Від успішного виконання цих завдань залежить існування України як суверенної демократичної, правової держави. Це поставило на порядок денний завдання переосмислення комплексу питань, пов'язаних як з основними аспектами міжнародної безпеки, так і з принципами забезпечення національної безпеки України.

Вагоме значення в цьому комплексі надається питанню місця в суспільстві та ролі Збройних Сил України. Останніми роками військова організація пройшла складний шлях, вона, як і Україна в цілому, до цього часу знаходиться в процесі активного реформування, пов'язаного з корінними змінами геополітичних умов у світі та становленням оновленої України. Сьогодні створено практично нову правову базу, що забезпечує її функціонування і розвиток; військова організація вміщує Збройні Сили України, військові формування та органи, призначені для виконання завдань військовими методами, а також органи управління ними.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування актуальності удосконалення сучасних підходів до забезпечення національної безпеки України у державно-управлінському вимірі.

Для цього слід вирішити такі завдання:

- 1) проаналізувати поняття національної безпеки в контексті державно-управлінських підходів реалізації внутрішньої політики;
- 2) дослідити основні складники національної безпеки з точки зору сучасної та зовнішньо-політичної політики України;
- 3) розглянути імовірні загрози національній безпеці України через призму ведення державою особливої форми гібридної війни;
- 4) обґрунтувати сутність сучасної стратегії національної безпеки України та напрями вдосконалення в близькому майбутньому.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Україна перебуває в умовах інтенсивних соціально-економічних і політико-правових реформ. Останніми роками кардинально змінилися форми власності, багаторазово розширився ідеологічний спектр політичних сил, посилилася соціальна диференціація суспільства, трансформувалися уявлення про роль і місце особистості, суспільства і держави у новому та мінливому світі [2]. Найбільш значущими і пріоритетними напрямками внутрішньо- і зовнішньополітичної діяльності України на сучасному етапі є безпека суспільства і держави.

Національна безпека – це стан захищеності особистості, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, яка дозволяє забезпечити конституційні права, свободу, гідні якість і рівень життя громадян, суверенітет, територіальну цілісність та забезпечити сталий розвиток, оборону і безпеку держави [4]. Сьогодні Україна системно вживає заходів щодо розвитку системи забезпечення національної безпеки.

Реалізація національної безпеки України можлива тільки на основі сталого розвитку економіки, тому національні інтереси України в економічній сфері є ключовими. Забезпечення стабільності конституційного ладу та інститутів державної влади, громадянського миру і національної злагоди, територіальної цілісності та єдності правового простору має спричинити нейтралізацію причин і умов виникнення політичного і релігійного екстремізму, етносепаратизму і наслідків – соціальних міжетнічних і релігійних конфліктів.

Міжнародна безпека має забезпечувати суверенітет, зміцнення впливу України на міжнародній арені, розвиток рівноправних і взаємовигідних відносин з усіма країнами, а також об'єднаннями держав. Важливою є військова безпека, захист незалежності, територіальної цілісності, запобігання військової агресії проти України, забез-

печення умов для мирного розвитку держави. Потрібно забезпечувати соціальну безпеку, високий рівень життя народу; екологічну безпеку, збереження й оздоровлення навколишнього середовища та інформаційну безпеку.

Сьогодні перед Україною постало невідкладне завдання, що полягає в забезпеченні національної безпеки. Воно диктується наявністю реальних загроз: державі, її цілісності та незалежності, суспільству, його демократичним інститутам, особистості, її правам і свободам [6]. Основними напрямками забезпечення національної безпеки України є стратегічні національні пріоритети, якими визначаються завдання найважливіших соціальних, політичних і економічних перетворень для створення безпечних умов реалізації конституційних прав і свобод громадян України, здійснення сталого розвитку країни, збереження територіальної цілісності та суверенітету держави.

Зусилля і засоби забезпечення національної безпеки мають зосереджувати свої ресурси на забезпеченні національної безпеки у внутрішньополітичній, економічній, соціальній сферах, у сфері науки і освіти, у міжнародній, духовній, інформаційній, військовій, оборонно-промисловій та екологічній сферах, а також у сфері громадської безпеки. Засоби забезпечення національної безпеки – це технології, що використовують у системі забезпечення національної безпеки та заходи щодо її зміцнення [6]. Основний зміст забезпечення національної безпеки полягає у підтримці правових та інституційних механізмів, а також ресурсних можливостей держави і суспільства на рівні, що відповідає національним інтересам України. Стан національної безпеки України залежить від економічного потенціалу країни й ефективності функціонування системи забезпечення національної безпеки.

Для суспільства першочергове значення має збереження притаманного йому і тільки йому способу життя, для держави ж визначальними є повнота її публічної влади і функції, які виконуються шляхом її застосування. Держава управляє способом життя суспільства, а також захищає його, про що свідчать зовнішні та внутрішні функції держави (охоронні, регулятивні, оборонні), забезпечення безпеки чітко проявляється у функціях держави. Водночас суспільство має у своєму розпорядженні власні механізми забезпечення безпеки для підтримки нормальних суспільних відносин, установлених нормативно-правовими актами, що забезпечують достатній рівень особистої безпеки своїх членів і самого суспільства.

У цьому контексті національна безпека – це стан взаємодії суспільства і держави, що визначає можливість відтворювати властиві функції та спосіб життя в конкретних умовах [3]. При цьому основними елементами національної безпеки є безпека особистості. Основними об'єктами безпеки особистості є її права і свободи; суспільна безпека, її об'єкти – матеріальні та духовні цінності суспільства; державна безпека, її об'єкти – конституційний лад, суверенітет і територіальна цілісність. Система забезпечення національної безпеки – це сила і засоби забезпечення національної безпеки [5]. Основним суб'єктом забезпечення національної безпеки є держава, яка здійснює функції у цій галузі через органи влади. Сутність національної безпеки визначається як стан захищеності країни, яка виникає в процесі взаємодії органів державної влади, організацій та громадських об'єднань для захисту національних інтересів від загроз.

Національні інтереси України – це сукупність внутрішніх і зовнішніх потреб держави в забезпеченні захищеності та сталого розвитку особистості, суспільства і держави; загроза національній безпеці – пряма або непряма можливість нанесення шкоди конституційним правам, свободам і рівню життя громадян, суверенітету і територіальній цілісності, сталому розвитку України, оборони і безпеки держави [3]. Термін «безпека» пов'язаний із такими важливими складниками, як парадигма безпеки – глибоко вкорінені в суспільстві світоглядні погляди на корінні підвалини безпечного розвитку, наслідком існування парадигм безпеки є певний спосіб позиціонування у сфері безпеки, заснований як на доктринальному складнику, так і конкретних заходах із нейтралізації небезпек.

Державне управління безпекою передбачає співробітництво між суб'єктами безпеки в найважливіших сферах, які визначають інтереси, а комплекс безпеки уособлює транснаціональний регіон, що вміщує країни, які об'єднують стійкі уявлення про безпеку і відносини в галузі безпеки. Геобезпеку необхідно розглядати як поєднання відсутності небезпек і загроз; достатнього ступеня стійкості до загроз, певний імунітет, запас міцності тих чи інших об'єктів; готовності і здатності захищатися або усувати ці загрози і відновлювати статус-кво.

Небезпеки можуть відрізнятися за масштабом: бути приватними, обмеженими; локальними і загальними, або глобальними. Тому доцільно говорити про рівні безпеки величиною, яка виражає ступінь реальної можливості впливу на об'єкт

чинників небезпек і загроз, характеризує результат зіткнення протилежно спрямованих факторів небезпек і загроз [5]. Таким чином, безпека – це стан життєдіяльності соціуму, його структур та інститутів, що гарантує якісну визначеність у параметрах надійності існування і стійкості розвитку.

Під механізмом державного управління забезпечення національної безпеки розуміється єдність організаційно оформлених державою спеціальних органів, які вирішують завдання забезпечення безпеки країни, здійснюють державне керівництво, практично реалізують у своїй діяльності функції забезпечення національної безпеки. Так, система забезпечення національної безпеки вміщує державну і громадську підсистеми.

Державна національна безпека – це сукупність держорганів, які захищають особистість, суспільство і державу від внутрішніх і зовнішніх ворогів, забезпечують потрібні умови для розвитку особистості, суспільства і держави в межах наявних можливостей [2]. А громадська національна безпека – це громадські структури різного рівня, що реалізують функції загальногромадянської безпеки, роль яких визначається можливістю виконувати попередження про виникнення джерел соціальної небезпеки і назрівання кризових ситуацій, конфліктів і протиріч; боротьба із соціальними і моральними вадами, корупцією; розвиток громадянської самосвідомості; реалізація суспільного контролю за діяльністю органів влади і виконанням рішень [4].

Стан вітчизняної економіки, недосконалість системи організації державної влади і громадянського суспільства, соціально-політична поляризація українського суспільства і криміналізація суспільних відносин, зростання організованої злочинності і збільшення масштабів сепаратизму, тероризму, загострення міжнародних та ускладнення міжнародних відносин створюють широкий спектр внутрішніх і зовнішніх загроз національній безпеці України. У сфері економіки загрози мають комплексний характер і зумовлені істотним скороченням внутрішнього валового продукту, зниженням інвестиційної, інноваційної активності і науково-технічного потенціалу, тенденцією до переваги в експортних поставках паливно-сировинного та енергетичного складників, а в імпортних поставках – продовольства і предметів споживання.

Послаблення науково-технічного та технологічного потенціалу країни, скорочення досліджень на стратегічно важливих напрямках науково-технічного розвитку, відтік за кордон

фахівців та інтелектуальної власності загрожують Україні втратою позицій, деградацією наукомістких виробництв, посиленням зовнішньої технологічної залежності та підривом обороноздатності України. Це веде до посилення політичної нестабільності, послаблення єдиного економічного простору України і його найважливіших складників – виробничо-технологічних і транспортних зв'язків, фінансово-банківської, кредитної та податкової систем.

Економічна дезінтеграція, соціальна диференціація суспільства, девальвація духовних цінностей сприяють посиленню напруженості у взаєминах регіонів і центру, уособлюючи загрозу державного устрою і соціально-економічного укладу України. Внутрішні загрози національній безпеці полягають у спробі насильницької зміни конституційного ладу і порушення територіальної цілісності України, а також до них уходить планування, підготовка, порушення і дезорганізація функціонування органів державної влади й управління, напади на державні, економічні та військові об'єкти, об'єкти життєзабезпечення та інформаційної інфраструктури, створення, оснащення, підготовка і діяльність незаконних збройних формувань.

Широкомасштабна діяльність організованої злочинності, загроза політичної стабільності в деяких регіонах України базується на діяльності сепаратистських і радикальних національних рухів; розгортанні угруповань збройних сил і засобів поблизу кордонів України, територіальних претензій до України, загроз відторгнення від України окремих територій, втручання у внутрішні справи України з боку іноземних держав [5].

Зараз Україна знаходиться на особливому етапі свого історичного розвитку. У країні реформуються основи державної влади і місцевого самоврядування, проходить процес переоцінки національних цінностей і узгодження інтересів суспільства і держави, отримують розвиток нові соціально-економічні зв'язки і відносини. Змінюються підходи до забезпечення національної безпеки України, позначилися процеси, що свідчать про підвищення ролі військової сили для забезпечення політичних і економічних інтересів деяких держав.

До цієї організації також уходить частина промислового і наукового комплексу країни, що виконує завдання забезпечення військової безпеки. Головним завданням військової організації має бути забезпечення гарантованого захисту національних інтересів і військової безпеки України та її союзників, до того ж військова організація

України постійно розвивається [1]. На сучасному етапі основними напрямками розвитку є приведення структури, складу компонентів військової організації у відповідність до завдань забезпечення військової безпеки з урахуванням економічних можливостей країни; підвищення якісного рівня, ефективності та безпеки функціонування технологічної основи системи державного і військового управління; вдосконалення військово-економічного забезпечення, воєнної організації на основі концентрації і раціонального використання фінансових коштів і матеріальних ресурсів.

Удосконалення стратегічного планування на принципі єдності Збройних Сил України та інших військ можливе шляхом підвищення ефективності функціонування систем підготовки кадрів, військової освіти, оперативної та бойової підготовки, виховання військовослужбовців усіх видів забезпечення, а також військової науки, вдосконалення системи комплектування, спеціального інформаційного забезпечення Збройних Сил України та інших військ, органів управління ними, зміцнення у військах законності, правопорядку і військової дисципліни, а також реалізація державної політики щодо зміцнення престижу військової служби і розвиток міжнародного військово-політичного і військово-технічного співробітництва.

Висновки. Удосконалення нормативно-правової бази розвитку та застосування військової організації, системи її відносин із суспільством здійснюється шляхом підготовки військової організації держави, забезпеченням воєнної безпеки України. Уряд України організовує оснащення Збройних Сил України та інших військ озброєнням, військовою та спеціальною технікою, забезпечує матеріальними засобами, ресурсами та послугами, здійснює загальне керівництво оперативним обладнанням території України в інтересах оборони, а також виконує інші завдання щодо забезпечення військової безпеки, встановлені національним законодавством.

Органи державної влади здійснюють повноваження щодо забезпечення національної безпеки, покладені на них законодавством. Підприємства, установи, організації, громадські об'єднання та громадяни України беруть участь у забезпеченні військової безпеки в порядку, встановленому національним законодавством. Національна безпека є найважливішою умовою ефективного функціонування всіх інститутів суспільства, основними складниками безпеки держави є економічний, політичний, екологічний, духовний, соціальний та військовий. Визначальними умовами

підвищення ефективності військової безпеки є професіоналізм, відповідальність, висока легітимність держави, її політики в галузі національної безпеки; узгодженість зусиль усіх гілок, різних військово-силових структур.

Система національної безпеки покликана забезпечити захист національних інтересів від реальних і можливих небезпек та загроз, оперативне виявлення і знешкодження на стадії зародження.

Натепер суб'єктам національної безпеки України доводиться вирішувати завдання щодо її забезпечення у вкрай несприятливих умовах: погіршення геостратегічного становища України, гострих кризових процесів у всіх сферах суспільного життя, появи нових гібридних небезпек для суспільства і держави. Особливого значення набуває подолання кризи в Україні та модернізація всіх компонентів механізму забезпечення національної безпеки.

Список літератури:

1. Канавець М.В. Роль громадськості у просуванні реформи державного управління. *Право та державне управління*. 2017. № 1 (26). С. 170–177. URL: www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2017/29.pdf. (дата звернення: 26.09.2017).
2. Павлюк К. Діяльність неурядових громадських організацій у контексті забезпечення національної безпеки. *Вісник НАДУ*. 2012. № 2. С. 210–217.
3. Парубчак І.О. Теоретико-методологічні підходи до формування державної антикорупційної політики в контексті національної безпеки. *Теорія та практика державного управління та місцевого самоврядування: електр. наук. фах. вид. Херсонського національного технічного університету*. 2017. № 2. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2017_2/34.pdf. (дата звернення: 26.11.2018).
4. Резнікова О.О., Цюкало В.Ю., Паливода В.О., Дрьомов С.В., Сьомін С.В. Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України: *Аналіт. доп.* Київ: НІСД, 2015. 58 с.
5. Серьогін С.М., Бородін Є.І., Липовська Н.А., Антонова О.В., Баштанник В.В. Гуманізація публічної служби в Україні: науково-практичні засади: *колект. монографія /за ред. С.М. Серьогіна; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України*. Дніпропетровськ. 2015. 256 с.
6. Ситник Г.П. Концептуальні засади забезпечення національної безпеки України: *Навч. посіб. у 3 ч. Ч. 3.: Державна політика та основи стратегічного планування забезпечення національної безпеки*. Київ. 2010. 328 с.

СОВРЕМЕННЫЕ ГОСУДАРСТВЕННО-УПРАВЛЕНЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ РЕАЛИЗАЦИИ СТРАТЕГИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ

Проанализированы понятия национальной безопасности в контексте государственно-управленческих подходов реализации внутренней политики. Исследованы основные составляющие национальной безопасности с точки зрения современной внешней политики Украины. Рассмотрены возможные угрозы национальной безопасности Украины через призму ведения государством особой формы гибридной войны. Обоснованно сущность современной стратегии национальной безопасности Украины и направления совершенствования ее в ближайшем будущем.

Ключевые слова: национальная безопасность, возможные угрозы, стратегия, государственно-управленческие подходы, гибридные войны.

CURRENT STATE-MANAGEMENT APPROACHES TO IMPROVING THE IMPLEMENTATION OF THE NATIONAL SECURITY STRATEGY OF UKRAINE

The concept of national security in the context of state-management approaches to the implementation of domestic policy is analyzed. The main components of national security from the point of view of modern foreign policy of Ukraine are investigated. Probable threats to Ukraine's national security are considered through the prism of a state-specific form of hybrid war. The essence of the modern strategy of national security of Ukraine and directions for its improvement in the near future is substantiated.

Key words: national security, strategy, improvement, state-management approaches, probable threats, hybrid wars.